

Lokale publieke omroepen

Onderwerp : verslag bijeenkomsten 10 en 17 oktober 2024

Van : Marion Veerbeek, Olav Reijers - VNG

Aan : deelnemers bijeenkomsten

Datum : 5 november 2024

Lokale publieke omroepen - grote veranderingen voor gemeenten

Op 10 en 17 oktober 2024 heeft de VNG informatiebijeenkomsten gehouden voor bestuurders, raadsleden en ambtenaren van gemeenten. Doel was de eigen achterban te informeren over de veranderingen die eraan komen voor lokale omroepen en de nieuwe rol van gemeenten daarin.

Onder leiding van dagvoorzitter Arie Slob is de stelselwijziging toegelicht door Marion Veerbeek en Olav Reijers van de VNG. Vervolgens ging de dagvoorzitter in gesprek met respectievelijk Sjoerd Potters, burgemeester van De Bilt (inmiddels Helmond) en Egbert Lichtenberg, burgemeester van Altena. Tenslotte gaf Rob Schouw, lid van het Programmabeleid Bepalend Orgaan (pbo) van Rtv De Bilt en RTV Slotstad Zeist een toelichting op de rol en werkwijze van een pbo.

De sheets van deze bijeenkomst zijn als bijlage bij dit verslag gevoegd.

Hieronder volgt een korte weerslag van de discussies op beide bijeenkomsten en toelichting op enkele punten uit de presentatie.

Aanwijzingsprocedure

Tot de aangepaste Mediawet is vastgesteld blijft de adviestaak van de gemeenten voor aanwijzing van de lokale omroep bestaan. Dit betekent dat sommige omroepen misschien maar een zendmachtiging voor een jaar krijgen totdat het nieuwe stelsel in 2027 van kracht wordt. Het Commissariaat voor de Media (CvdM) stuurt iedere gemeente ruim van tevoren een aankondiging als een nieuwe aanwijzingsprocedure van start gaat. Daarin verzoekt het CvdM de gemeente om vooraf door de raad aanvullende criteria vast te laten stellen voor het geval er meerdere kandidaten zijn. Het is goed om te weten dat gemeenten niet verplicht zijn deze criteria op voorhand op te stellen. In 75-80% van de gevallen blijkt er namelijk naast de huidige omroep geen andere kandidaat te zijn en dan zijn deze criteria niet nodig. Aan de andere kant, als er toch meerdere gegadigden zijn, is er maar weinig tijd deze criteria op te stellen. Het is uiteraard aan iedere gemeente zelf de afweging te maken om al dan niet extra criteria op te stellen.

Rol gemeente in nieuwe stelsel

Als gemeenten geen formele verantwoordelijkheid meer hebben voor de omroep, schept dat ruimte voor een nieuwe rol als meer gelijkwaardige samenwerkingspartner. De zorg voor een goed functionerende, journalistiek sterke omroep, het belang van de journalistiek voor de lokale democratie en het tegengaan van desinformatie blijft immers. Gemeenten moeten daarom zeker in gesprek blijven. Bijvoorbeeld over waar je elkaar kunt vinden en wat je samen kunt bereiken, welke doelstellingen beide delen, over behoud en inzet van vrijwilligers. Gemeenten kunnen verder kijken wat een streekomroep hen brengen: verslaan ze activiteiten die belangrijk zijn voor inwoners, die de

gemeente zou moeten blijven financieren. Daarbij staat de journalistieke onafhankelijkheid nooit ter discussie.

Een extra zorg en gespreksonderwerp met de omroep is de rol van vrijwilligers; blijven zij bij de omroep werken als deze professioneler worden met de inzet van betaalde krachten.

Streekomroep

Gemeenten maken zich zorgen over de overgang van het huidige naar het nieuwe stelsel. Hoe de energie en het niveau vast te houden als de overgang langer duurt. Ook kloppen omroepen bij de gemeente aan om deze periode financieel te overbruggen. Wel loopt de subsidie vanuit het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek door als deze eenmaal is toegekend. We gaan ervan uit dat deze financiering doorloopt als de invoering van het nieuwe stelsel onverhoopt vertraging oploopt.

De streekvorming zelf gaat in een aantal gebieden nog stroef of stagneert. Uitgangspunt blijft de huidige streekindeling maar gemeenten en omroepen krijgen in ieder geval de gelegenheid om voorstellen voor aanpassing te doen. Nog dit jaar start daartoe een consultatietraject vanuit de NLPO. De VNG roept gemeenten op om zich te melden als zij willen deelnemen aan deze consultatie.

Het Rijk houdt in ieder geval vast aan een maximum van 80 streekomroepen. Het budget moet anders over meer omroepen verdeeld worden. De VNG heeft zich altijd op het standpunt gesteld dat de indeling van onderop moet komen, ook als dat betekent dat er eventueel meer streekomroepen komen. We vinden het belangrijk dat gemeenten en omroepen zich thuis voelen in een streek, zeker omdat de indeling – zoals het er nu uitziet – wettelijk wordt vastgelegd, waarschijnlijk in een Algemene Maatregel van Bestuur.

Samenwerking gemeenten binnen een streek

Het kan handig zijn dat gemeenten binnen een streek afspraken maken over financiering van hun streekomroep of bijvoorbeeld de manier van afstemming en samenwerking. Omdat deze samenwerking en afspraken per streek maatwerk en verschillend zijn, is een eventueel door de VNG op te stellen standaard convenant weinig zinvol. Mocht uit de wetstekst en signalen van gemeenten blijken dat er toch enkele algemene richtlijnen te formuleren zijn voor samenwerking binnen een streek, zal de VNG alsnog kijken op welke manier het daaraan kan bijdragen.

Financiering

Gemeenten hebben in het nieuwe stelsel geen zorgplicht en zijn niet meer het eerste loket voor financiering. Het rijk heeft de instandhoudingsplicht overgenomen en is nu eerst verantwoordelijk voor een deugdelijke financiering van de wettelijke taken. Voor omroepen die aangeven dat het beschikbare budget te laag is om aan de wettelijke taken te voldoen, is het Rijk in het nieuwe stelsel het eerste loket om aan te kloppen, als verantwoordelijke voor hun instandhouding.

Subsidie

Vanaf 1 januari 2027 eindigt de zendmachtiging van alle lokale omroepen. Sommigen gaan op in een streekomroep, anderen verdwijnen mogelijk. Het is raadzaam te overleggen met de eigen juristen en/of subsidiedeskundigen om de financiering aan de huidige omroepen op een goede manier te beëindigen. Als met een subsidiebeschikking wordt gewerkt, kan alvast opgenomen

worden dat de subsidie en de verplichtingen van de gemeente eindigen zodra de omroep geen zendmachtiging meer heeft.

Programmabeleid Bepalend Orgaan (pbo)

Het lijkt erop dat de meeste pbo's niet doen waarvoor ze zijn aangesteld, namelijk het programmabeleid bepalen. Het programmabeleid ligt in bijna alle gevallen bij bestuur en/of directie. Wel hebben pbo's een adviesrol, zijn sparringpartner voor bestuur / directie, komen met suggesties voor programma's, zorgen voor lokale verankering en voeling met de haarvaten van de samenleving.

Het pbo heeft geen directe relatie en rol richting gemeente maar in het kader van de netwerkfunctie van het pbo kan regelmatig contact zeker vruchtbaar zijn. Zo is het denkbaar dat de raad - die immers een positief advies over de omroep heeft afgegeven op basis van de samenstelling van het pbo - het pbo uitnodigt om van gedachten te wisselen over bijvoorbeeld de lokale binding van een omroep.

De vraag is of het pbo de beleidsbepalende rol in het nieuwe stelsel wel kan waarmaken, als een groep vrijwilligers in een grotere en meer professionele organisatie. De aanwezigen zijn het erover dat professionalisering van de omroep niet alleen de journalistieke kant betreft maar ook de adviestaak van het pbo, bijvoorbeeld met informatie over en training voor het pbo. In het nieuwe bestel kan de streekomroep beter functioneren en zorgen voor binding als het pbo meer in positie is, met een eigen rol.

In de nieuwe wet dient de rol van het pbo meer uitgewerkt te worden, bijvoorbeeld welke invloed het heeft op de kwaliteit van de programmering, welke macht om te interveniëren, de invloed op de programma's, wat is in redactiestatuut geregeld bij onenigheid en wat is de rol van het pbo bij klachten over de omroep. De criteria voor een gezond en goed functionerend PBO moeten opnieuw bepaald worden. En ook beter vaststellen wie die leden nou uiteindelijk benoemt.

De samenstelling van het pbo is onderdeel van de toetsing door gemeenten. Lokale binding wordt niet alleen afgemeten aan het aantal stromingen maar juist aan een brede vertegenwoordiging van steden, dorpen, kernen en wijken binnen een verzorgingsgebied van een streekomroep. Vooral voor grotere streken kan dit knellen als niet alle gemeenten of dorpen daarbinnen zich vertegenwoordigd voelen.

Oproep

Eind december wordt de wetstekst van de aangepaste Mediawet gepubliceerd en start de internetconsultatie. Uiteraard komen wij als VNG met een reactie. Het zou fijn als een aantal mensen uit het veld met ons meedenken. Wij hebben tijdens de bijeenkomsten al verschillende aanmeldingen gehad maar als er meer mensen vanuit gemeenten willen meewerken, is dat zeker welkom. Graag aanmelden bij marion.veerbeek@vng.nl.